

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Bonnier, Ann Catherine, *Kyrkorna berättar, Upplands kyrkor 1250-1350*, Uppsala 1987 (ACB).

Bygd att vårda, kulturminnesvårdsprogram för Uppsala län del 2, kulturmiljöer i Tierps, Älvkarleby och Östhammars kommuner, Uppsala 1984.

Kulturmiljöbild, Riksantikvarieämbetets bilddatabas, www.raa.se. (KMB)

Kåring, Göran, "Bälinge kyrkas restaurering på 1780-talet". I *Kyrkblad för Bälinge pastorat*, nr 4 1988.

Larsson, Gösta, Fredriksson, Niclas, *Barockorgeln i Bälinge kyrka*, Bälinge 2006 (LF)

Medeltidens bildvärld, databas. Hemsidan för Statens historiska museum, www.historiska.se/medeltidbild (SHM)

Statens historiska museum, hemsida: www.medeltidbild.se (SHM)

Stolt, Bengt, *Bälinge kyrka, Upplands kyrkor 20, tredje omarbetade upplagan*. Uppsala 1984. (UK)

Bälinge kyrka, Upplands kyrkor 20, Uppsala 1948. (UKa)

Uppland, landskapets kyrkor, Forskningsprojektet sockenkyrkorna, Stockholm 2004. (ULK)

Upplands fornminnesförenings tidskrift, II 1877-1890 (UFF)

Uppsala ärkestift i ord och bild, Stockholm 1954. (UÄ)

Vägvisare till kyrkorna i Uppsala län, Uppsala 1997. (VV)

Upplandsmuseets arkiv. Fotografier och handlingar i topografiska arkivet. (UM)

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1250-1300	Bälinge kyrka uppfördes med västtorn, långhus och smalare kor, sannolikt rakslutet. Kyrkan försågs med portaler i norr och söder med profilerade omfattningar i tegel.	ACB s 262
ca 1300	Kyrkan byggdes om till en stor salkyrka. Det smala koret revs och kyrkan förlängdes åt öster med ett nytt kor. Sakristia byggdes norr om koret. I korets sydmur gjordes en port.	UK s 4
1300-1400-t	Korsarmar byggdes i norr och söder.	UK s 4
1400-t	Kyrkan välvdes med tegelvalv. Ett vapenhus byggdes framför södra portalen. Kalkmålningar utfördes under två olika perioder. Den andra perioden inföll på 1480-talet och målningarna attribueras till Albertus Pictor.	UK s 4 SHM
1471	Detta år tillverkades kyrkans stora altarskåp, det s.k. Roggeska, av Johannes Stenrat i Lübeck. Det skänktes till kyrkan av ärkediakon Rogge.	UK s 8 UÄ s 705
1620	Ett åsknedslag i tornet medförde att kyrktaket och klockstapeln brann upp.	UFF s 221
1655	Predikstolen skänktes av Claes Edenberg på Kiplingeberg. Den tillverkades av Hans Claesson Hebel.	UK s 16
1683	Dopfunten av täljsten skänktes till kyrkan av Edenberg på Kiplingeberg.	UK s 16

1717	Ännu ett åsknedslag gjorde att tornmuren rasade ner över kyrktaket och krossade valven.	UFF s 222
1755-56	Den nuvarande altarprydnaden skänktes till kyrkan av ärkebiskop Benzelius. Den är tillverkad av Magnus Granlund. Det medeltida altarskåpet flyttades i samband med att nya altarprydnaden tillkom.	UFF s 222 UK s 6, 14
1782	Daniel Lundqvist, stadsmurmästare i Gävle, anlätades av församlingen för att rita ett förslag till ombyggnad av Bälinge kyrka. Ritningarna omarbetades av Adelcrantz och Wullf på Öfverintendentsämbetet.	Kåring s 6.
1784-88	En stor ombyggnad av kyrkan ägde rum. Vapenhuset, sakristian och delar av korsarmarna revs. Ny sakristia och nya stora korsarmar byggdes. Kyrkan täcktes med tunnvalv med gördelbågar och med ett kryssvalv i korsmitten. I koret bevarades det medeltida valvet. Nya stora rundbågsfönster upptogs, uppgång till predikstolen direkt från sakristian byggdes.	UK s 6
1788	Mattias Benzelstierna på Kiplingeberg skänkte en ny orgel till kyrkan. Det är ryggspositivet från orgeln i Stockholms Storkyrka som tillverkades av Georg Herman och Philip Eijzenmenger 1632-1640. Orgeln sattes upp i Bälinge kyrka av orgelbyggaren Olof Schwan.	UK s 18 UM
1799	Nytt högaltare tillverkades.	UK s 14
1809	Orgelläktaren färdigställdes ”med de Sirater som dertill behöfvas”.	LF s 48
1810	Predikstolen vitmålades och dess bilder förgylldes.	UFF s 222
1828	Altaret målades i grågrönt och guld lika altarringen.	UK s 14
1890	Orgeln reparerades och bälgen flyttades från tornet till läktaren.	LF s 49
1893	Invändig restaurering utfördes efter ett förslag av Agi Lindegren.	Kåring s 6 f.
Efter 1917	Kyrkogården utvidgades åt öster.	KMB
1902	Två målade korfönster skänktes av ärkebiskopen A. N. Sundberg.	UK s 6
1919	Altarskåpet av Johannes Stenrat restaurerades av artisten Allan Norblad.	UKa s 144
1938	Restaurering av kyrkan. Den klassicistiska helheten från 1700-talet fick ge vika för återskapande av medeltida element. De medeltida målningarna som fanns kvar i koret togs fram av konservator J Österlund. Sakristieportalen återskapades. De båda gotiska fönstren i korets sydmur återställdes i ursprungligt skick. Nytt golv lades i kyrkan och en ny bänkinredning tillverkades. Ny trappa byggdes till läktaren. Ny orgel placerades på läktaren bakom den gamla orgeln som också renoverades. Ett sidoaltare byggdes i norra korsarmen där ett av de medeltida altarskåpen placerades. Där placerades även ett harmonium och en predikstol. En runsten, som tidigare funnits under sakristieportens tröskel, ställdes upp i vapenhuset.	ULK s 124 UK s 6, 18 UM
1941	Kyrkan eldhärjades. Yttertaket brann upp och tornet skadades svårt, klockorna störtade ner. Kyrkorummet och dess valv skadades ej av branden. Nya kyrkklockor göts. Orglarna rengjordes, justerades och stämdes. Nytt torntak med lanternin byggdes upp och nya betongbjälklag sattes in i tornet.	UK s 6, 20 LF s 53
1955	Altarskåpet i södra korsarmen konserverades.	SHM
1956	Fasadrenovering. Enligt fotografier knackades nästan all gammal puts ner. Enligt Byggnadsstyrelsens beslut i ärendet ska all gammal puts knackas ner, omputsning utföras med KC-bruk och avfärgning ske med Aktivan. BS ger även tillstånd till framtagande av målning i norra valvkappan i kyrkans kor.	UM

1959	Byggnadsstyrelsen gav tillstånd till att installera tvättställ i skåp i sakristian och att wc byggs i källaren under sakristian. Beslutet omfattar även ny trappa med smidesräcke till källaren.	UM
1978	En kororgel placerades i norra korsarmen. Den är tillverkad av W Kohlus i Vadstena. Harmoniet från 1938 vid altaret i norra korsarmen togs bort.	UK s 18 UM
1979	Omläggning av södra bogårdsmuren utfördes. Då påträffades en runsten samt delar av medeltida masverk i gamla muren.	UM
1980	Riksantikvarieämbetet gav tillstånd till brottsförebyggande åtgärder omfattande inmontering av tillhållarlås i dörrar.	UM
1983	Riksantikvarieämbetet gav tillstånd till borttagande av bänkar i norra korsarmen för att ordna plats för kyrkokören.	UM
1985	Länsstyrelsen i Uppsala län gav tillstånd till anläggande av minneslund och renovering av kyrkogården, i enlighet med förslag upprättat av MK-konsulter, Uppsala.	UM
1986	Den runsten som togs fram ur bogårdsmuren 1979 flyttas från en provisorisk uppställning på kyrkogården till en ny plats norr om kyrktornet.	UM
1988	Fasadrenovering utfördes enligt förslag upprättat av Bjerking AB i Uppsala. I förslaget föreskrevs följande: avfärgning med mineralfärg eftersom kyrkan sedan tidigare är målad med Aktivan och putsen lagad med KC-bruk. Putsen lagas med Kalkbruk, sockeln med KC-bruk. Avfärgning görs med Keim mineralfärg. Fönster kittas och målas med alkydfärg. Dörrar målas. Nya hängrännor och stuprör av koppar tillkommer.	UM
1989	Lagning av invändiga putsskador och sprickor samt rengöring av väggar och valv. Dekormålning från 1800-talet påträffades och togs fram i norra och södra korsarmen över gavelfönstren. Arbetena utfördes av konservator Rune Hammarling. De framtagna målningarna bör ha tillkommit vid 1893 års restaurering. Konserveringsarbeten på orgelfasaden utfördes av konservator Peter Tångeberg som även gjorde åtgärdsförslag för konservering av altarskåpen.	UM UM
1993	Nytt textilskåp byggdes i sakristian.	UM
2000	Tillstånd för uppställning av digitalorgel i kyrkan gavs av Länsstyrelsen.	UM
2002	Kompletterande belysning installerades i kyrkan.	UM
2003	Orgeln från 1938 demonterades. Antikvarisk/teknisk dokumentation av gamla orgeln.	LF s 99
2004	Länsstyrelsen i Uppsala län gav tillstånd till förändring av minneslundan. Länsstyrelsen gav även tillstånd till renovering av ljuskrona.	UM UM
2005	Det gamla orgelverket restaurerades till 1788 års skick av Bergenblad & Jonsson orgelbyggeri AB. Nytt bälgverk byggdes på läktaren.	LF s 99 ff